

УДК 343.95

РОЛЬ ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВІВ У РОЗШУКУ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ

К. Є. Веремчук

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 2 курсу спеціальності «Право»,
навчально-науковий інститут права

Науковий керівник – к.пед.н., доцент В. І. Гришко

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті здійснено аналіз ролі приватних детективів у розшуку зниклих безвісти осіб. Зокрема було розглянуто положення Законопроекту № 3010, а саме основні поняття, сферу повноважень приватного детектива, які можна віднести до компетенції розшуку зниклих. Було здійснене порівняння розшуку зниклих правоохоронними органами та приватними детективами. Наведено перелік переваг та недоліків приватних детективів під час розшуку зниклих безвісти осіб.

Ключові слова: приватний детектив, розшук, правоохоронні органи, зниклий безвісти, детективна діяльність, інформація, безпека.

The article analyzed the role of private detectives in the search for missing persons. In particular, it examined the provisions of Draft Law No. 3010, including the main concepts and the scope of authority of private detectives related to the competence of searching for missing persons. A comparison was made between the search for missing persons by law enforcement agencies and private detectives. The article listed the advantages and disadvantages of private detectives in the search for missing persons.

Keywords: private detective, search, law enforcement agencies, missing person, detective work, information, security.

Однією з професійних задач для правоохоронних працівників є розшук зниклих безвісти людей. Відповідно до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», особа, зникла безвісти, – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук [5].

З початком російського повномасштабного вторгнення ця проблема для українців стала дуже актуальною, оскільки межі окупованих територій стали ширшими та відповідно зниклих безвісти стало більше. В Україні станом на сьогодні нерозшуканими залишаються 50150 осіб [2]. Аналіз статистики Міністерства внутрішніх справ України свідчить, що з початку вторгнення кількість зниклих становила 6 726 осіб, а у вересні 2023 – 35 114 осіб [1].

Керуючись такими даними, ми можемо стверджувати, що в плані розшуку зниклих безвісти людей значно збільшилася завантаженість правоохоронних органів України, на яких під час воєнного стану покладено і без того чимало обов'язків. Вважаємо, що тут доречною стає діяльність приватних детективів, у перелік послуг яких входить розшук осіб, але для початку варто розібратись, хто такий детектив та що собою являє приватна детективна діяльність.

Питанню діяльності приватних детективів в Україні присвячено праці сучасних науковців В. Цимбалюка, Г. Мулявки, С. Юрка, В. Гришко, А. Француза, В. Кафарського, тощо. Проте ця проблема досі вважається малодослідженою у науці та не вирішеною на

державному рівні, адже ще так і не ухвалено закон, який би регулював приватну детективну діяльність.

Мета нашого дослідження полягає у з'ясуванні ролі приватних детективів у розшуку зниклих безвісти осіб у порівнянні з діяльністю правоохоронних органів.

Відповідно до законопроекту «Про приватну детективну діяльність» № 3010, зареєстрованому У Верховній Раді 04.02.2020 р., приватний детектив – це фізична особа, яка отримала свідоцтво на право здійснення приватної детективної діяльності та відповідно є суб'єктом підприємницької діяльності. Приватна детективна діяльність – це незалежна професійна діяльність приватного детектива або діяльність детективного агентства щодо надання замовникам приватних детективних послуг з метою забезпечення захисту їх прав та законних інтересів на платній договірній основі в порядку, визначеному цим Законом [6].

Приватні детективи володіють майже аналогічними знаннями та вміннями до працівників правоохоронних органів, адже вони і є колишніми слідчими. Окремі детективи обирають спеціалізацією саме розшук зниклих безвісти, завдяки чому продовжують розвивати уже сформовані професійні компетентності та розробляють індивідуальні методи пошуку, зважаючи на вагомий досвід.

Насамперед, це гнучкість та оперативність, коли приватний детектив береться за справу, все своє зосередження та час він віддає лише їй, що не можуть забезпечити правоохоронні органи. Разом з цим, діяльність приватного детектива не супроводжується бюрократією документів, чого вимагає поліція. Приватний детектив відразу після отриманого запиту може почати активно працювати аби не втрачати час.

Важливим є те, що приватний детектив, окрім спектру розшукових послуг, може здійснювати інші види робіт, що теж мають важливе значення під час пошуку зниклих. Насамперед це збір інформації, адже він є важливим етапом під час розслідування. Відповідно до статті 13 Законопроєкту № 3010, у розрізі пошуку зниклих, детектив може: збирати, фіксувати та досліджувати відомості, що можуть бути необхідними для справи у різних галузях права, проте замовником може бути лише сторона провадження; досліджувати біографічні дані та інші відомості, що можуть характеризувати окремих осіб (за письмовою згодою); пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин та обставин їх зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили родинні або дружні зв'язки [6]; здійснювати розшук зниклого/втраченого/викраденого майна чи інших предметів, що становлять цінність для замовників; якщо інформація про зниклу особу чи будь-що інше була втрачена, детектив на законних підставах може займатись її відновленням. Вказаний нами перелік не є вичерпним та детальніше описується в документі Законопроєкту № 3010, з вказівкою на те, що приватні детективи можуть надавати й інші послуги, незаборонені законом.

Інколи детектив може бути уважнішим щодо перегляду запис з камер. Тут варто звернутись до зарубіжного досвіду, адже підтвердженням цих слів є діяльність Trace Labs – канадська неприбуткова організація, яка займається розшуком зниклих безвісти людей. У квітні 2020 року до проєкту приєдналось 500 осіб, які займались розглядом 15 справ, використовуючи методи розвідки на основі відкритих даних (OSINT). Своїми спільними зусиллями вони надали більше 8 тисяч деталей для слідчих у цих розслідуваннях. У 2019 році волонтер Trace Labs із Торонто, передивившись багато годин відеозаписів на YouTube, виявив кадри, на яких зникла людина сідає в автомобіль [4]. Натомість, слідчі цей момент пропустили. Проте, вони вдало скористались отриманою інформацією та за номерними знаками знайшли людину живою.

На нашу думку, суттєвою перевагою приватних детективів є спілкування з рідними людьми. Практика в Україні вказує на те, що співпраця правоохоронних органів з рідними може призупинятись, через бюрократичні моменти, як-от (якщо зник військовослужбовець):

звернення до поліції про зникнення, необхідність подати заяви до п'ятьох українських організацій та двох міжнародних [3] (Національне інформаційне бюро, Служба безпеки України, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Офіс Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, громадська організація «Патріот», Робоча група Ради ООН з прав людини з питань насильницьких або недобровільних зникнень, Міжнародний комітет Червоного Хреста). У такі моменти рідні можуть відчувати відчай втрати, але не зможуть повністю відчутти підтримку правоохоронних органів, бо система пошуку занадто перенавантажена. Г. Мамонова та Ю. Скібіцька пояснюють кількість таких дій (звернень) тим, що кожен слідчий у сфері пошуку зниклих може розглядати до 300 справ та всього на всього фізично не встигати їх розглядати, а надавати підтримку для кожного із рідних поготів.

Натомість приватні детективи, через виключно індивідуальну зайнятість, тісно спілкуються із сім'єю зниклого, надаючи психологічну підтримку та постійно інформуючи про стан справи. Також, вони до своєї роботи можуть залучати певних членів родини та працювати разом на швидкий та ефективний результат. Водночас під час розмов, близькі люди та родичі можуть згадати деякі деталі зникнення, що можуть допомогти у розшуку.

Проте варто пам'ятати, що весь цей спектр послуг надається платно та може коштувати доволі дорого. Ціна формується від певних обставин: час від зникнення особи, яка розшукується, залучення різноманітних ресурсів, кількість наданої інформації тощо. Також, приватні детективи можуть і не взятись за справу, оскільки не мають перед людьми, що звертаються, прямого обов'язку щодо розшуку. Наступним фактором перешкоди можуть бути шахраї, оскільки законодавчо діяльність приватних детективів досі лишається під питанням і нема єдиного їх реєстру. Існує інформація, що під час повномасштабного вторгнення чимало шахраїв активізувало свою діяльність та під виглядом детектива можуть вимагати від родини гроші, тому варто бути обережними та перевіряти кожного, хто пропонує «допомогу».

Отже, роль приватних детективів у розшуку зниклих безвісти осіб є неоднозначною. Завдяки своєму широкому спектру послуг вони можуть швидко та оперативно надати допомогу для рідних та близьких. Через свої ресурси вони можуть отримати важливу інформацію та використати її справі. Проте в Україні їх діяльність не є законною та може бути видом шахрайства, тому ми радимо звертатись до офіційних органів безпеки або перевіряти детективні агентства перед початком співпраці.

1. В Україні, кількість зниклих безвісти зросла до понад 35 тисяч осіб, з великою перевагою чоловіків. URL : <https://slovoproslovo.info/v-ukraini-kilkist-zniklih-bezvisti-zroslo-do-ponad-35-tisyach-osib-z-velikoyu-perevagoyu-cholovikiv/> (дата звернення: 28.04.2024).
2. В Україні нерозшуканими залишаються 50150 людей.
3. Детальна інструкція «Бабеля» для родин зниклих безвісти. URL : <https://babel.ua/profit/90446-rodich-znik-na-viyini-shcho-meni-robiti-hto-dopomozhe-yogo-rozshukati-i-chomu-vse-tak-zaplutano-detalna-instrukciya-babelya-dlya-rodin-zniklih-bezvisti> (дата звернення: 28.04.2024)
4. Диванні детективи: як онлайн-волонтери допомагають розкривати злочини. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-53106829> (дата звернення: 08.04.2024).
5. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 38. Ст. 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text> (дата звернення: 28.04.2024).
6. Про приватну детективну діяльність : Закон України (проект) № 3010. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68051 (дата звернення: 28.04.2024).